

Верховний
Суд

ОГЛЯД РІШЕНЬ «СОЦІАЛЬНОЇ» ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ 2024

Володимир КРАВЧУК
суддя КАС ВС, д.ю.н.

СТАТИСТИКА

- У 2024 році соціальна палата ухвалили 11 палатних судових рішень.
- З них 9 – з соціальних спорів

https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/

Постанова 10.12.2024 №520/5695/23 (2 ОД)

12.01.2016 поліцейський звільнився зі служби.

Стаж в календарному обчисленні: 16 років 02 місяці 12 днів, у пільговому: 22 роки 06 місяців 10 днів.

22.02.2023 відмовлено у призначення пенсії за вислугу років на підставі [Закону №2262-XII](#).

Правове регулювання зазнало змін у 2022 році. Тепер для пенсії потрібна вислуга в календарному обчисленні, а не пільговому (як це було на час звільнення зі служби позивача).

Ключове правове питання

- Яке законодавство підлягає застосуванню для обрахунку вислуги років під час оформлення документів для призначення пенсії колишньому поліцейському:
- те, яке було чинним на час звільнення (2016)?
- чи те, яке було чинним на час, коли він почав реалізовувати своє право на призначення пенсії (2023)?

МОТИВИ

62. ... Визначальним юридичним фактом ... було саме звернення ОСОБА_1 до відповідача з приводу оформлення на направлення документів для призначення пенсії. Підкреслимо: не звільнення зі служби у 2016 році, а звернення до ГУ Нацполіції у 2023 році, коли чинне законодавство містило положення про врахування виключно календарної вислуги років для призначення пенсії за вислугу років.

... часом виникнення спірних відносин .. був саме момент звернення позивача з вимогою ... про підготовку пакету документів для подачі до пенсійного органу (2023 рік), а не час звільнення позивача зі служби в поліції (2016 рік).

МОТИВИ

63. ... позивач одразу після звільнення зі служби у 2016 році не реалізував своє право на призначення пенсії за вислугу років, не звернувся ...з метою призначення пенсії. Отже ... не настав юридичний факт, з яким закон пов'язував би виникнення, зміну чи припинення правовідносин щодо призначення пенсії за вислугу років. Суд наголошує, що наявність в особи певного права не означає його автоматичної реалізації.

МОТИВИ

- У позивача в 2016 році, при звільненні з поліції, було право на призначення пенсії (на підставі чинного тоді законодавства), натомість він його не реалізував шляхом вчинення визначених законодавством дій.
- Він вирішив реалізувати своє право на призначення пенсії через більш ніж 7 років з моменту виникнення такого права шляхом звернення до ГУ Нацполіції із заявою про оформлення та направлення документів для призначення пенсії за вислугу років. На цей час законодавство зазнало певних змін і вже по-іншому врегульовувало питання обрахунку вислуги років.

ВИСНОВКИ

69. призначення пенсій за вислугу років відповідно до [Закону №2262-XII](#) особам, які звільнені зі служби в поліції і звернулись до ГУ Нацполіції для оформлення та направлення документів до пенсійних органів після 19 лютого 2022 року (набрання чинності Постановою № 119, якою внесені зміни до Порядку № 393), здійснюється виходячи з обчислення календарної вислуги років.

- Тобто застосовується закон, чинний на час звернення за оформленням пенсії.

Постанова від 10.12.2024 №240/1121/24 (2 ОД)

Чи має особа право на одержання пенсії як інвалід III у розмірі не нижчому за 6 мінімальних пенсій за віком після набрання чинності Рішенням КСУ від 07.04.2021 № 1-р(II)/2021, яким визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), ч. 3 ст. 54 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» у редакції Закону України від 28.12.2014 №76-VIII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України.

КЛЮЧОВЕ ПРАВОВЕ ПИТАННЯ

Застосування Закону «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» з урахуванням юридичної позиції Конституційного Суду України, висловленої у Рішенні від 07.04.2021 № 1-р(II)/2021, під час нарахування особі пенсії за цим Законом.

Чи застосовний закон, який відтворює попередній, який вже було раніше визнано неконституційним?

МОТИВИ:

65. У Рішенні від 07.04.2021 КСУ... дійшов висновку, що КМУ визначив істотно менші мінімальні розміри державної пенсії особам, на яких поширюється дія ст. 54 Закону № 796-XII, ніж їх було гарантовано на законодавчому рівні ч. 4 цієї статті у редакції Закону № 230/96-ВР ...

67. Проте КМУ ... визначила у Порядку № 1210 мінімальні розміри державної пенсії за інвалідністю, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання, і пенсії у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи у розмірах істотно менших, ніж їх було гарантовано Законом № 796-XII у редакції Закону № 230/96-ВР.

МОТИВИ:

71. ... судова палата зазначає, що незважаючи на те, що формально законодавець виконав Рішення КСУ від 07.04.2021, проте встановлені статтею 54 Закону № 796-XII (в редакції Закону № 1584-IX) нові розміри пенсій є суттєво меншими, аніж їх було гарантовано Законом № 796-XII у редакції Закону № 230/96-ВР.

72. .. судова палата ... дійшла висновку, що прийняттям Закону № 1584-IX не досягаються всупереч Рішенню Конституційного Суду України від 07.04.2021 № 1-р(II)/2021 мінімальні гарантії у сфері соціального захисту осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

МОТИВИ:

76. Враховуючи, що внесеними Законом №1584-IX змінами до статті 54 Закону № 796-XII встановлено менші розміри пенсії, ніж ті, які було передбачено зазначеною статтею в редакції Закону № 230/96-ВР, судова палата констатує, що законодавець вчергове порушив право на належний рівень соціального захисту та засадничий обов'язок держави щодо відшкодування завданої шкоди особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, у зв'язку з чим до спірних правовідносин у цій справі слід застосувати норми Закону № 796-XII у редакції Закону №230/96-ВР.

Постанова від 22.10.2024, № 300/5450/23

З 2012 Особа отримує пільгову пенсію за Списком № 2.

У 2023 році просить призначити пенсію за віком на загальних підставах відповідно до [Закону №1058-IV](#) із застосуванням показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні за 2020-2022 роки, з якої сплачено страхові внески, що передували року звернення за призначенням пенсії.

Вважає, що набула право не на переведення з одного виду пенсії на інший на підставі статті 45 Закону №1058-IV, а на нове призначення пенсії за віком на загальних підставах із її новим обчисленням за ст. 40 Закону № 1058-IV, оскільки за таким призначенням звернулася вперше.

КЛЮЧОВЕ ПИТАННЯ:

Чи має право особа, яка отримує пенсію за віком на пільгових умовах по списку №2, право на призначення пенсії за віком на загальних підставах із її новим обчисленням після досягнення пенсійного віку?

ВИСНОВКИ (п. 42):

- 1) [статтею 13 Закону](#) 1788-XII для відповідних категорій осіб передбачено не окремий вид пенсійного забезпечення, а [пільгові умови](#) для призначення пенсії за віком, які полягають у зменшенні пенсійного віку;
- 2) пільгова пенсія за віком, призначена з урахуванням положень [Закону](#) 1788-XII, призначається та виплачується в порядку та на умовах, що визначені [Законом №1058-IV](#), а тому особи, які отримують таку пенсію, не мають права на перехід на пенсію за віком на загальних підставах відповідно до [Закону №1058-IV](#) після досягнення ними пенсійного віку.

БІЛЬШЕ:

- ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ:

ДОКТРИНА І ПРАКТИКА

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/Monografua.pdf

- Рибачук А.І. Застосування судами норм Конституції України як норм прямої дії (за матеріалами практики судів адміністративної, господарської та цивільної юрисдикції)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!